

<p style="text-align: center;">ภูมิปัญญาท้องถิ่น : การสานกระติบข้าว</p> <p style="text-align: center;">89 หมู่ที่7 บ้านถนนกลาง ตำบลสระพัง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ 36190</p>												
ข้อมูลเจ้าของภูมิปัญญา												
ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	นายเต็ม โคสีลา											
ที่อยู่	89 หมู่ที่7 บ้านถนนกลาง ตำบลสระพัง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ 36190											
อาชีพ	ทำนา		อายุการศึกษาภูมิปัญญา 66 ปี									
<table border="1"> <tr> <td>ชื่อภูมิปัญญา</td> <td>การสานกระติบข้าว</td> </tr> <tr> <td colspan="2">ประวัติข้อมูลภูมิปัญญา</td> </tr> <tr> <td colspan="2"> <p>ความเป็นมา จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีค่านิยมในการรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก ทำให้มีนักคิดค้น และประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ขึ้นด้วยการนำเอาวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ที่หาง่ายและใช้ภูมิปัญญา ที่แฝงด้วยศิลปะแขนงหนึ่ง เช่น ศิลปะ เช่น ศิลปะการจักสาน การถักทอ เป็นต้น ในการประดิษฐ์เครื่องมือต่าง ๆ การสานกระติบข้าว เป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นหัตถกรรม ให้รายได้ให้กับครอบครัว อีกทั้งยังเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลานและชุมชน</p> </td> </tr> <tr> <td colspan="2">กำหนดความรู้/แสวงหาความรู้ (ภายใน/ภายนอก)</td> </tr> <tr> <td colspan="2"> <p style="text-align: center;">ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเครื่องจักสาน</p> <p>ความหมายของเครื่องจักสาน</p> <p>เครื่องจักสาน หมายถึง ภาชนะเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกิดจากวิธีการจัก สาน ถัก และทอวัสดุที่มีความเหมาะสมซึ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ค้า หวาย ทางมะพร้าว ผักตบชวา เป็นต้น งานสานเกิดจากวิธีการกระทำที่เป็นพื้นฐานมาจากการจัก การถัก การทอ และการสาน</p> <p>กระติบ หมายถึง ภาชนะสานด้วยไม้ไผ่รูปกลมทรงสูง มีฝาครอบ และหูหิ้ว สำหรับบรรจุข้าวเหนียว นึ่ง หรือสิ่งอื่น ๆ แล้วเรียกชื่อตามสิ่งที่บรรจุ</p> <p>งานจักสาน หมายถึง การทำให้เป็นแฉกๆ ทำให้เป็นรอยคล้ายฟันเลื่อย โดยเอามีดผ้าไม้ไผ่หรือค้ำให้แตกต่างกันเป็นเส้นบาง ๆ</p> <p>การสาน หมายถึง การเอาตอก กก ค้ำ ไม้ไผ่ ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งมาไขว้ขัดกันทำเป็นภาชนะต่าง ๆ</p> <p>การถัก หมายถึง การเอาเชือกหรือหวาย มาไขว้สอดประสานกันเป็นลวดลายต่าง ๆ หรือทำให้เป็นเส้นเดียวกัน</p> </td> </tr> </table>			ชื่อภูมิปัญญา	การสานกระติบข้าว	ประวัติข้อมูลภูมิปัญญา		<p>ความเป็นมา จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีค่านิยมในการรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก ทำให้มีนักคิดค้น และประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ขึ้นด้วยการนำเอาวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ที่หาง่ายและใช้ภูมิปัญญา ที่แฝงด้วยศิลปะแขนงหนึ่ง เช่น ศิลปะ เช่น ศิลปะการจักสาน การถักทอ เป็นต้น ในการประดิษฐ์เครื่องมือต่าง ๆ การสานกระติบข้าว เป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นหัตถกรรม ให้รายได้ให้กับครอบครัว อีกทั้งยังเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลานและชุมชน</p>		กำหนดความรู้/แสวงหาความรู้ (ภายใน/ภายนอก)		<p style="text-align: center;">ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเครื่องจักสาน</p> <p>ความหมายของเครื่องจักสาน</p> <p>เครื่องจักสาน หมายถึง ภาชนะเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกิดจากวิธีการจัก สาน ถัก และทอวัสดุที่มีความเหมาะสมซึ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ค้า หวาย ทางมะพร้าว ผักตบชวา เป็นต้น งานสานเกิดจากวิธีการกระทำที่เป็นพื้นฐานมาจากการจัก การถัก การทอ และการสาน</p> <p>กระติบ หมายถึง ภาชนะสานด้วยไม้ไผ่รูปกลมทรงสูง มีฝาครอบ และหูหิ้ว สำหรับบรรจุข้าวเหนียว นึ่ง หรือสิ่งอื่น ๆ แล้วเรียกชื่อตามสิ่งที่บรรจุ</p> <p>งานจักสาน หมายถึง การทำให้เป็นแฉกๆ ทำให้เป็นรอยคล้ายฟันเลื่อย โดยเอามีดผ้าไม้ไผ่หรือค้ำให้แตกต่างกันเป็นเส้นบาง ๆ</p> <p>การสาน หมายถึง การเอาตอก กก ค้ำ ไม้ไผ่ ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งมาไขว้ขัดกันทำเป็นภาชนะต่าง ๆ</p> <p>การถัก หมายถึง การเอาเชือกหรือหวาย มาไขว้สอดประสานกันเป็นลวดลายต่าง ๆ หรือทำให้เป็นเส้นเดียวกัน</p>	
ชื่อภูมิปัญญา	การสานกระติบข้าว											
ประวัติข้อมูลภูมิปัญญา												
<p>ความเป็นมา จากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีค่านิยมในการรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก ทำให้มีนักคิดค้น และประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ขึ้นด้วยการนำเอาวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ที่หาง่ายและใช้ภูมิปัญญา ที่แฝงด้วยศิลปะแขนงหนึ่ง เช่น ศิลปะ เช่น ศิลปะการจักสาน การถักทอ เป็นต้น ในการประดิษฐ์เครื่องมือต่าง ๆ การสานกระติบข้าว เป็นการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นหัตถกรรม ให้รายได้ให้กับครอบครัว อีกทั้งยังเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกหลานและชุมชน</p>												
กำหนดความรู้/แสวงหาความรู้ (ภายใน/ภายนอก)												
<p style="text-align: center;">ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเครื่องจักสาน</p> <p>ความหมายของเครื่องจักสาน</p> <p>เครื่องจักสาน หมายถึง ภาชนะเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกิดจากวิธีการจัก สาน ถัก และทอวัสดุที่มีความเหมาะสมซึ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ค้า หวาย ทางมะพร้าว ผักตบชวา เป็นต้น งานสานเกิดจากวิธีการกระทำที่เป็นพื้นฐานมาจากการจัก การถัก การทอ และการสาน</p> <p>กระติบ หมายถึง ภาชนะสานด้วยไม้ไผ่รูปกลมทรงสูง มีฝาครอบ และหูหิ้ว สำหรับบรรจุข้าวเหนียว นึ่ง หรือสิ่งอื่น ๆ แล้วเรียกชื่อตามสิ่งที่บรรจุ</p> <p>งานจักสาน หมายถึง การทำให้เป็นแฉกๆ ทำให้เป็นรอยคล้ายฟันเลื่อย โดยเอามีดผ้าไม้ไผ่หรือค้ำให้แตกต่างกันเป็นเส้นบาง ๆ</p> <p>การสาน หมายถึง การเอาตอก กก ค้ำ ไม้ไผ่ ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งมาไขว้ขัดกันทำเป็นภาชนะต่าง ๆ</p> <p>การถัก หมายถึง การเอาเชือกหรือหวาย มาไขว้สอดประสานกันเป็นลวดลายต่าง ๆ หรือทำให้เป็นเส้นเดียวกัน</p>												

การทำเครื่องจักสานของมนุษย์ในยุคแรกๆ เป็นการใช้วัตถุดิบที่มีในธรรมชาติเท่าที่จะหาได้ใกล้ตัวมาใช้ประโยชน์ เช่น นกกิ่งไม้ ใบไม้ เถาวัลย์ของต้นไม้มานานขัดกันเป็นรูปทรงต่าง ๆ ตามประโยชน์ใช้งาน เช่น ทำฝาขัดแตะสำหรับทำฝาบ้าน และมุงหลังคา ทำรั้วบ้าน เป็นต้น ต่อมาผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานได้รับการพัฒนาให้เหมาะกับยุคสมัย และประโยชน์ในการใช้สอยมากขึ้น เช่น มวนึ่งข้าวเหนียว ดัดแปลงทำเป็นกระเป๋าทือ พานใส่ดอกไม้ กระเช้าของขวัญ ซึ่งมีกระบวนการผลิตที่พิถีพิถันประณีตและสวยงาม มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ไว้

ประเภทและประโยชน์ของเครื่องจักสาน

เครื่องจักสานที่ใช้กันอยู่แต่ละภาคทุกวันนี้ มีรูปร่างลักษณะและประโยชน์ใช้สอยต่างกันตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งพอแบ่งหัวข้อได้ดังนี้

1. เครื่องจักสานที่ใช้เป็นภาชนะ เช่น กระจาด ฝาชี กระติบข้าว กระดัง ตะกร้า เป็นต้น
2. เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องตกแต่งและดวง เช่น กระออม กระชู่ กระบุง เป็นต้น
3. เครื่องจักสานที่ใช้เป็นภาชนะประกอบอาหารในครัวเรือน เช่น กระซอน หวด มวย เป็นต้น
4. เครื่องจักสานที่ใช้ขนส่งสินค้า เช่น เข่ง หลัว ชะลอม บุงกี
5. เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องตกแต่งและจับสัตว์ เช่น ชะนาง ลอบ ฝือก สุ่ม ไซ กระชัง ข้อง
6. เครื่องจักสานที่ใช้ทำเครื่องเรือน เครื่องปูลาด เครื่องประดับ เครื่องดนตรี เช่น ฝาขัดแตะ มู่ลี่

หมวก กอบ แคน โหวด กระเช้า

ครูผู้สอนได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษคือ บ้านถนนกลาง ตำบลสระพัง อำเภอบ้านแพ้น จังหวัดชัยภูมิ เพื่อฝึกพัฒนาการการสานกระติบข้าวตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเยาว์ซึ่งได้รับการฝึกฝนและถ่ายทอดความรู้ให้จนได้นำมาพัฒนาต่อยอด

การสร้างความรู้ (ขั้นตอน/วิธีการการสร้างภูมิปัญญา)

ขั้นตอนที่ 1 การผ่าไม้ไผ่

ขั้นตอนที่ 2 การขูดตอก

ขั้นตอนที่ 3 การสานตัวกระติบข้าว

ขั้นตอนที่ 4 การพับ

ขั้นตอนที่ 5 การสานฝาและกัน

ขั้นตอนที่ 6 การใส่ฝา

ขั้นตอนที่ 7 การเย็บ

ขั้นตอนที่ 8 การใส่ขากระติบข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว

การจัดเก็บและการค้นคืนความรู้ (การจดจำ/เอกสาร/ฐานข้อมูล)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสานกระติบข้าวได้รับการถ่ายทอดจากคือ บ้านถนนกลาง ตำบลสระพัง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ จึงทำให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริมและมีรายได้เพิ่มขึ้น และที่สำคัญได้ส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนต่อไป

การถ่ายทอดความรู้และการใช้ประโยชน์ (ซึมซับไว้กับตนเอง หรือ เผยความรู้ให้แก่องค์กร)

การสาน

การสาน หมายถึง วิธีใช้เส้นตอกหรือสิ่งเป็นเส้นอื่น ๆ ที่อ่อนตัวได้ขัดกัน ค้อยกและข่มให้เกิดเป็นลายตามที่ต้องการ

ขั้นตอนการสานกระติบข้าว

1. นำปล้องไม้ไผ่มาตัดหัวท้าย ตัดเอาข้อออก ฝ่าเป็นซีกทำเส้นตอกกว้างประมาณ 2-3 มม.

ขูดให้เรียบและบาง

2. นำเส้นตอกที่ได้มาสานเป็นรูปร่างกระติบข้าว หนึ่งลูกมี 2 ฝ่า มาประกอบกัน

3. นำกระติบข้าวที่ได้จากข้อ (2.) มาพับครึ่งให้เท่า ๆ กันพอดี เรียกว่า 1 ฝ่า

4. ขั้นตอนการทำฝาปิด โดยจักเส้นตอกที่มีความกว้าง 1 นิ้ว สานเป็นลายตามะกอก และลายขัด

5. นำฝาปิดหัวท้ายมาตัดเป็นวงกลม มาใส่เข้าที่ปลายทั้งสองข้าง

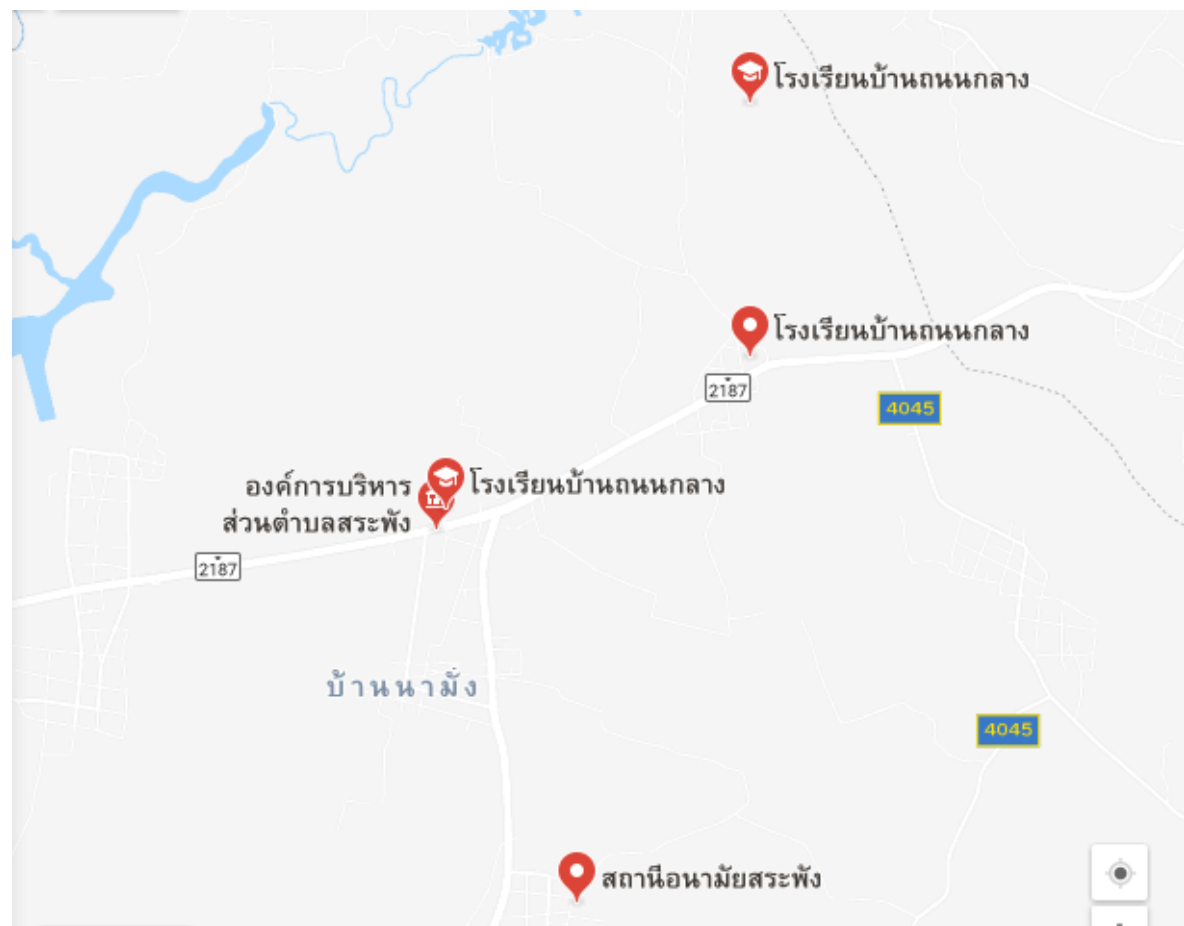
6. ใช้ด้ายไนลอน และเข็มเย็บเข้าด้วยกันรอบฝาปิดหัวท้าย

7. นำก้านตาลที่ม้วนไว้มาเย็บติดกับฝาล่าง ที่เป็นตัวกระติบข้าว

8. นำกระติบข้าวที่ได้ไปรมควันจากฟางข้าว เพื่อกันแมลงเจาะ และเพื่อความสวยงาม ทนทาน ไม่เกิดราดำ

9. นำไม้มาเหลาเป็นเส้นตอก กลมยาวเส้นผ่าศูนย์กลาง 2-3 มม. ความยาวรอบ บางเท่ากับฝากระดืบพัน ด้วยด้ายไนลอน แล้วเย็บติดฝาขอบบน เพื่อความสวยงาม
10. เจาะรูที่เชิงกระดืบข้าว ด้วยเหล็กแหลม 2 รู ให้ตรงข้ามกัน แล้วทำหูที่ฝาด้านบน ตรงกับรูที่เจาะเชิงไว้
11. ใช้ด้ายไนลอนสอดเข้าเป็นสายไว้สะพายไปมาได้สะดวก จะได้กระดืบข้าวที่สำเร็จเรียบร้อย สามารถนำมาใช้และจำหน่ายได้

พิกัด (สถานที่) หมู่บ้าน 89 หมู่ที่ 7 บ้านถนนกลาง ตำบลสระพัง อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ 36190

ข้อมูลผู้ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปีการศึกษา 2560		
ชื่อผู้ศึกษา	นายนายฤทธิณรงค์ แซ่ห่อง	
หลักสูตร	ประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู (ป.บัณฑิต) รุ่น 4	
รายวิชา	ความเป็นครู (8005201)	
เน้นศึกษา	การอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	
คณะ	ศึกษาศาสตร์	
สถานที่ศึกษา	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนศรีบุญเรืองวิทยาคาร ต.เมืองใหม่ อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู	
อาจารย์ผู้สอน		
1	รองศาสตราจารย์ สำเร็จ คำโหมง(ครูภูมิปัญญาไทย, ศิลปินมรดกอีสาน)	
2	อาจารย์ ดร.พา อักษรเสื่อ	
3	อาจารย์ ดร.ธีรภัทร โคตรบรรเทา	
4	อาจารย์ สุชาดา ลดาวัลย์	
5	อาจารย์ อัจฉริยะ วงษ์คำขาว	
6	อาจารย์ บุญจันทร์ เพชรเมืองเลย	

ภูมิปัญญาท้องถิ่น : การสานกระติบข้าว

วิชา ความเป็นครู (8005201)

เสนอ

อาจารย์ บุญจันทร์ เพชรเมืองเลย

จัดทำโดย

นายฤทธิ์ณรงค์ สาข้อง

6080110103 เลขที่ 13 Sec.4

หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ